

Agata Szczukocka¹
Katedra Metod Statystycznych
Uniwersytet Łódzki

Poziom i dynamika zmian zatrudnienia w sektorze rolnym w Polsce na tle innych państw Unii Europejskiej

Size and changes of employment in the agricultural sector in Poland against a background of these in the other EU member states

Synopsis. W artykule poruszono problem zatrudnienia w sektorze rolnym. Przedstawiona została trójsektorowa struktura pracujących w Polsce, wskazująca na zachodzące zmiany w zatrudnieniu w ostatnich latach. Analiza danych statystycznych pozwala zaobserwować spadek zatrudnienia w sektorze rolnym i przemysłowym oraz wzrost zatrudnienia w sektorze usług. Zwrócono także uwagę na udział ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie w krajach Unii Europejskiej i w Polsce, ze wskazaniem na kraje dominujące. W sektorze rolnym istotnym problemem jest także wzrost bezrobocia i brak możliwości podjęcia pracy w innych, pozarolniczych sektorach ze względu na słabą mobilność ludności wiejskiej a niejednokrotnie także brak wykształcenia i niechęć do zmiany zawodu. W artykule starano się zwrócić uwagę na najważniejsze problemy dotyczące polską wieś w ostatnich latach.

Słowa kluczowe: zatrudnienie, zatrudnienie w sektorze rolnym, bezrobocie.

Abstract. The problem of employment in the agricultural sector has been brought up. A triple division of the working population between three main sectors in Poland has been introduced, pointing at changes in employment in the last few years. An analysis of statistical data allowed for observation of a decrease in employment in the agricultural and industrial sectors and an increase in employment in the service sector. An attention to the participation of the professionally active population in the rural population in the European Union member states and in Poland has also been paid, with pointing at dominating countries. In the agricultural sector, a rise of unemployment and a lack of ability of taking up work in other sectors are a relevant problem because of a feeble mobility of the rural population, but also the lack of education and the dislike for changing occupation. The most important problems afflicting the Polish country population in the last few years have been paid attention to.

Key words: employment, employment in the agricultural sector, unemployment.

Wprowadzenie

Polskie rolnictwo, podobnie jak cała gospodarka, doświadczyło w ostatnich latach przemian systemowych. Przemiany te dotyczą także spadku liczby pracujących i aktywnych zawodowo oraz wzrostu bezrobocia. Struktura zatrudnienia obok Produktu Krajowego Brutto jest jednym z podstawowych wskaźników określających poziom rozwoju gospodarczego. Porównanie struktury pracujących w trzech sektorach gospodarki wskazuje na znaczny spadek liczby pracujących w sektorze rolnym, niewielkie zmiany w sektorze przemysłowym i znaczny wzrost pracujących w sektorze usługowym.

¹ Dr, e-mail: agata@statystyk.eu

Zwrócenie uwagi na poziom aktywności zawodowej w rolnictwie w Polsce i państwach Unii Europejskiej pokazało na znaczny dystans dzielący nasz kraj od innych państw UE. Dopelnieniem analiz rynku pracy w sektorze rolnym było zwrócenie uwagi na poziom bezrobocia w tym sektorze. Celem artykułu było zwrócenie uwagi na zachodzące zmiany w zatrudnieniu w sektorze rolnym na przestrzeni ostatnich lat oraz konfrontacja z państwami Unii Europejskiej.

Zatrudnienie w sektorze rolnym w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej

Rolnictwo wraz z leśnictwem i rybołówstwem zaliczane jest do sektora pierwszego gospodarki. Jego znacząca rola wynika z pełnionych funkcji, do których zaliczamy funkcję ekonomiczną wynikającą z udziału w tworzeniu PKB (udział rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa w PKB jest stosunkowo niski w 2010 roku wynosił 3,1%), funkcję społeczną polegającą na tworzeniu miejsc pracy oraz funkcję przestrzenną, której wynikiem jest przekształcenie krajobrazu naturalnego w rolniczy. Zgodnie z koncepcją trójsektorowego podziału gospodarki rozwiniętej w latach 30. XX w. przez Fishera, Clarka i Fourastiego wraz z rozwojem gospodarczym maleje znaczenie sektora rolnego, rośnie znaczenie sektora usług natomiast w przypadku sektora przemysłowego jego rola początkowo rośnie, następnie stabilizuje się, a w dłuższym okresie maleje [Kwiatkowski 1980]. W okresie międzywojennym rolnictwo było działem gospodarki zatrudniającym ponad połowę aktywnych zawodowo. Panująca po drugiej wojnie światowej polityka rolna popierająca rozwój państwowych gospodarstw rolnych oraz spółdzielni produkcyjnych doprowadziła do wielu niekorzystnych zmian, których skutki są odczuwalne do dziś. Przemiany systemowe, integracja z Unią Europejską otwierająca nowe rynki oraz wzrost konkurencji, zarówno krajowej, jak i zagranicznej, wpłynęły na strukturę grupy pracujących w sektorach gospodarki. Łabędzki [2009] pisząc o przyczynach wysokiego zatrudnienia w polskim rolnictwie wskazuje na duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz silne przywiązanie do ziemi. W 2009 roku w porównaniu z 1995 r. na obszarach wiejskich przybyło około 280 tysięcy mieszkańców, przy spadku liczby ludności w miastach o prawie 400 tysięcy osób. W 2010 roku liczba mieszkańców wsi przekroczyła 15 milionów mieszkańców, co stanowi 39% ogółu wszystkich mieszkańców kraju. Prognozy demograficzne wskazują na wzrost liczby ludności wiejskiej do 2020 r. do 15,2 miliona osób, a następnie jej stopniowy spadek do 2035 r., do poziomu porównywalnego z rokiem 2009 [Obszary... 2011]. Tabela 1 prezentuje trójsektorową strukturę pracujących w Polsce.

Dane zawarte w tablicy 1 świadczą o zmniejszeniu udziału zatrudnienia w sektorze rolnym i wzroście pracujących w sektorze usługowym. Spadkowa tendencja w sektorze rolnym świadczy o słabnącej pozycji tego sektora w gospodarce. Sięgając do okresu wcześniejszego, w latach 50-tych w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie pracowało około 50% zatrudnionych, w przemyśle i budownictwie około 30%, a w usługach około 20%. Obecnie sektor usługowy pod względem liczby pracujących jest sektorem dominującym, zatrudniającym w 2010 roku 56,4% osób pracujących. Można więc wnioskować, że rośnie zapotrzebowanie na usługi i produkty sektora przemysłowego, a zmniejsza popyt na produkty wytwarzane przez sektor rolny. Według prognoz Strategii Rozwoju Kraju dotyczących struktury zatrudnienia w trzech sektorach gospodarki w 2015 roku udział

pracujących w sektorze I wyniesie 11%, w sektorze II 26% a w sektorze III 63% [Raport... 2011].

Tabela 1. Trójsektorowa struktura pracujących w Polsce, %

Table 1. Distribution of working population between economic sectors, %

Rok	Udział sektora rolniczego	Udział sektora przemysłowego	Udział sektora usługowego
1995	27,1	29,4	43,4
2000	27,8	25,5	46,6
2001	28,6	24,6	46,6
2002	28,7	23,8	47,3
2003	17,0	27,6	55,4
2004	16,9	27,7	55,5
2005	16,5	27,3	56,1
2006	16,1	27,8	55,9
2007	15,5	28,3	56,1
2008	15,1	28,0	56,7
2009	15,4	27,3	57,2
2010	16,8	26,7	56,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Rzeczypospolitej Polskiej [1999, 2003, 2011].

W roku 2000 najwyższy udział aktywnych zawodowo w rolnictwie wśród państw Unii Europejskiej w ogólnej liczbie ludności wykazała Polska (9,8%), Rumunia (7,8%) i Grecja (7,5%). Dane te świadczą o dużym dystansie dzielącym Polskę od pozostałych państw Unii Europejskiej. Obserwując tendencje zmian zatrudnienia w sektorze rolnym w Polsce widzi się pewne podobieństwa w procesie zmian zatrudnienia do zmian w innych państwach UE, choć na gruncie polskim zmiany te dokonują się znacznie wolniej. Rok 2008 przyniósł duże zmiany, w porównaniu z rokiem 2000 udział aktywnych zawodowo znacznie się zmniejszył, nadal jednak na pierwszym miejscu utrzymywały się Polska z udziałem 8,1%, Grecja 6%, Portugalia 5,2%, Estonia 4,7% i Rumunia 4,5%. W roku 2008 w porównaniu z rokiem 2000 we wszystkich krajach Unii Europejskiej miał miejsce spadek liczby ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie, najwyższy spadek, o 52,6%, miał miejsce w Słowenii i Rumunii (o 44,3%). Najniższy spadek zanotowano w Irlandii (o 4,8%) oraz w Wielkiej Brytanii (o 8,3%). Żadnych zmian w porównaniu z rokiem 2000 nie zanotowano na Malcie. Zmniejszający się udział pracujących w rolnictwie i w przemyśle oraz wzrost zatrudnienia w usługach jest podstawowym kierunkiem zmian w gospodarkach państw rozwijających się.

W 2010 roku całkowita powierzchnia użytków rolnych w Polsce wynosiła około 19 mln ha, co stanowiło 60,5% powierzchni kraju. Liczba gospodarstw rolnych ogółem w 2009 roku wynosiła 2,5 mln, stanowiło to prawie 17% ogółu gospodarstw rolnych w UE [Raport... 2011].

Tabela 2. Ludność aktywna zawodowo w rolnictwie w krajach Unii Europejskiej

Table 2. Professionally active population in agriculture in the EU member states

Kraj	Rok 2000, tys. osób	Rok 2008, tys. osób	% ogółu ludności w 2000 r.	% ogółu ludności w 2008 r.	Indeksy dynamiki 2000=100, %
Austria	199	155	2,5	1,9	77,8
Belgia	79	63	0,8	0,6	79,7
Bułgaria	228	142	2,8	1,9	62,2
Cypr	32	25	4,1	2,9	78,1
Dania	108	80	2,0	1,5	74,0
Estonia	76	63	5,5	4,7	82,8
Finlandia	143	105	2,8	2,0	73,4
Francja	879	630	1,5	1,0	71,6
Grecja	823	667	7,5	6,0	81,0
Hiszpania	1339	1077	3,3	2,4	80,4
Irlandia	166	158	4,4	3,6	95,1
Litwa	204	136	5,8	4,1	66,6
Luksemburg	4	3	0,9	0,6	75
Łotwa	132	116	5,6	5,1	87,8
Malta	2	2	0,5	0,5	100
Niderlandy	270	225	1,7	1,4	83,3
Niemcy	1012	719	1,2	0,9	71
Polska	3776	3101	9,8	8,1	82,1
Portugalia	671	553	6,6	5,2	82,4
Czechy	430	344	4,2	3,3	80
Rumunia	1735	966	7,8	4,5	55,6
Słowacja	239	204	4,4	3,8	85,3
Słowenia	19	9	1,0	0,4	47,3
Szwecja	146	120	1,6	1,3	82,1
Węgry	452	346	4,4	3,5	76,5
Wielka Brytania	529	485	0,9	0,8	91,6
Włochy	1253	912	2,2	1,6	72,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji GUS [Mały... 2011].

Dynamika zmian zatrudnienia w sektorze rolnym w Polsce na tle innych państw Unii Europejskiej

W latach 2006-2010 w sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo zanotowano najwyższy wzrost liczby pracujących wynoszący 241,5 tysiąca osób [Pracujący... 2010]. Obok zmian w strukturze pracujących zaobserwowano także zmiany w liczbie gospodarstw. W roku 2000 w porównaniu z rokiem 1995 zanotowano wzrost liczby pracujących w I sektorze gospodarki o 2,6%, ale następne lata wykazywały znaczny

spadek, w roku 2003 w porównaniu z rokiem 2000 nastąpił spadek pracujących o 50,3%. W latach następnych także występowała tendencja spadkowa. W roku 2010 w porównaniu z 2009 nastąpił wzrost pracujących o 11,8 %, był to największy wzrost liczby osób pracujących, jaki zaobserwowano wśród wszystkich sekcji.

Tabela 3 przedstawia poziom zmian liczby pracujących w sektorze rolnym gospodarki.

Tabela 3. Dynamika pracujących w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie, tys. osób

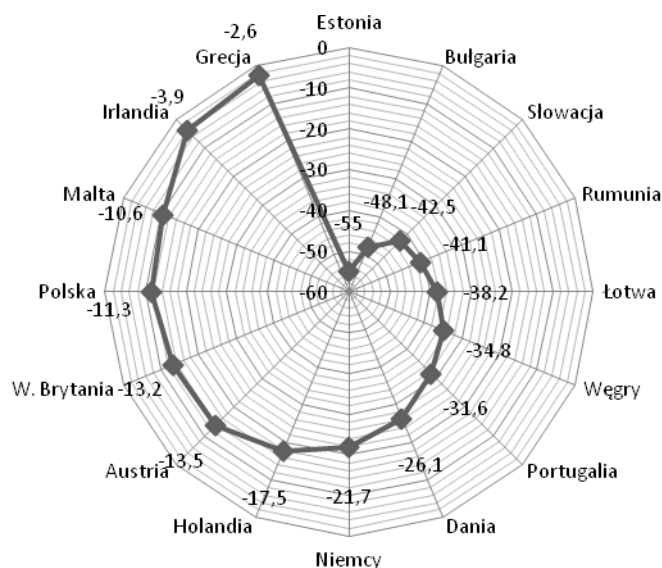
Table 3. Changes in agricultural employment, thousand person

Rok/indeks	Pracujący w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie ogółem	W tym w rolnictwie ogółem	Pracujący w rolnictwie w gospodarstwach indywidualnych	Pracujący w rolnictwie-członkowie spółdzielni produkcji rolniczej
1995	4 193,5	4 125,3	3 936,0	44,1
2000	4 304,6	4 245,9	4 129,8	23,2
indeks 2000/1995	102,6	102,9	104,9	52,6
2003	2 138,3	2 088,7	2 009,4	17,0
indeks 2003/2000	49,6	49,2	48,6	73,2
2004	2 139,5	2 094,2	2 009,4	15,9
indeks 2004/2003	100,1	100,2	100,0	93,5
2005	2 134,1	2 082,2	2 009,4	15,3
indeks 2005/2004	99,7	99,4	100,0	96,2
2006	2 093,3	2 092,9	2 009,4	14,7
indeks 2006/2005	98,1	100,5	100,0	96,1
2007	2 138,2	2 079,5	2 009,4	13,9
indeks 2007/2006	102,1	99,4	100,0	94,6
2008	2 128,3	2 074,1	2 009,4	12,3
indeks 2008/2007	99,5	99,7	100,0	88,4
2009	2 124,9	2 070,6	2 009,4	11,9
indeks 2009/2008	99,8	99,8	100,0	96,7
2010	2 376,1	2 326,2	2 262,6	11,8
indeks 2010/2009	111,8	112,3	112,6	99,1
indeks 2010/1995	56,6	56,3	57,4	26,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika Statystycznego Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2007, 2011.

Porównując rok 2010 z 1995 obserwujemy spadek liczby pracujących w sektorze I gospodarki o 43,3%. Analogicznie przedstawiała się sytuacja w dziale rolnictwo i wśród pracujących w gospodarstwach indywidualnych. W roku 2009 w porównaniu z 2003 nastąpił spadek ogólnej liczby gospodarstw rolnych o 12,1%. Według danych GUS w analizowanym okresie miał miejsce spadek udziału gospodarstw o najmniejszej powierzchni użytków rolnych, przy jednoczesnym wzroście gospodarstw o powierzchni z przedziału 10-100 hektarów. W 2010 roku w gospodarstwach rolnych pracowało 2326,2 tysiąca osób, w tym ponad 97% to osoby pracujące w gospodarstwach indywidualnych. Pomimo tendencji spadkowej nadmiar siły roboczej w rolnictwie jest jednym z głównych

ograniczeń rozwojowych sektora rolnego w Polsce. Szczegółowa analiza wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 pozwala zauważyć pewne zróżnicowanie przestrzenne wśród pracujących w gospodarstwach indywidualnych w poszczególnych województwach, szczególnie w regionach południowej i południowo-wschodniej Polski. Największy udział pracujących w gospodarstwach indywidualnych wykazały województwo świętokrzyskie (99,1%), podkarpackie (99%), podlaskie (98,7%), małopolskie (98,6%) i lubelskie (98,6%). Równie wysoki poziom miał miejsce w przypadku województwa łódzkiego (97,3%), mazowieckiego (97,1%), śląskiego (95,4%), kujawsko-pomorskiego (93,8%), dolnośląskiego (92,4%), opolskiego (92,2%). Nieco niższy udział pracujących w gospodarstwach indywidualnych był w województwach wielkopolskim (91,3%), pomorskim (90,7%), warmińsko-mazurskim (89,9%), lubuskim (87,9%) i zachodniopomorskim (83,6%). Dane wskazują również na przeważający udział pracujących w gospodarstwach indywidualnych, jeśli były to gospodarstwa o powierzchni od 0-1 ha (97,7%) oraz gospodarstwa o powierzchni od 3 do 5 ha (98,7%). Ogólnie udział pracujących w gospodarstwach indywidualnych powyżej 1 hektara w liczbie pracujących w rolnictwie wynosi 95,9%. Przytoczone dane świadczą o znacznym rozdrobieniu polskiego rolnictwa. Nadmierne zatrudnienie w sektorze rolnym przeciwdziała poprawie struktury agrarnej, efektywności gospodarowania oraz postępowi technicznemu.

Rys.1. Spadek zatrudnienia w rolnictwie w wybranych państwach Unii Europejskiej w latach 2000-2009, %

Fig. 1. Decrease in number of person employed in agriculture in selected EU member states, %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu

Pomimo, dążenia do ograniczenia zatrudnienia w sektorze I możliwości odpływu pracujących w rolnictwie są ograniczone ze względu na występujące bezrobocie w całej gospodarce. Poza tym istotne znaczenie ma niska mobilność ludności rolniczej oraz niski poziom wykształcenia. Wykształcenie mieszkańców wsi w ostatnich latach ulega poprawie,

ale nadal jest bardzo niskie. W 2010 roku wśród ludności miejskiej 24% posiadało wykształcenie wyższe, na wsi było to 9%. Niekorzystna struktura wykształcenia ludności wiejskiej powoduje brak możliwości przystosowania się do zmian na rynku pracy. Niemniej jednak w ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na obszarach wiejskich. Według rejestru REGON w 2001 roku na terenach wiejskich zarejestrowanych było około 700 tysięcy podmiotów gospodarczych, natomiast w 2009 roku 930 tysięcy, co stanowi około 25% ogółu podmiotów gospodarczych w Polsce [Raport ...2011].

W nawiązaniu do tabeli 2, która zawiera informacje na temat indeksów dynamiki pracujących w roku 2008 w porównaniu z rokiem 2000, rys. 1 przedstawia zmiany zatrudnienia w rolnictwie w państwach UE latach 2000-2009.

W latach 2000-2009 zatrudnienie w rolnictwie państw UE zmalało o 25%. Najwyższy spadek wykazała Estonia (o 55%), Bułgaria (o 48,1%), Słowacja (o 42,5%) i Rumunia (o 41,1%). W Polsce miał miejsce spadek o 11%, najniższy spadek był w Grecji (o 2,6 %).

Problemy rozwoju obszarów wiejskich zostały podjęte w wielu dokumentach strategicznych, między innymi w Krajowym Planie Strategicznym Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. W latach 2004-2006, w ramach siedmiu programów operacyjnych realizowanych w Polsce, 19 działań było ukierunkowanych na zwiększenie aktywności zawodowej ludności, w tym mieszkańców wsi. Były to następujące programy [Rakowska, Wojewódzka-Wiewiórska 2010, str.21]:

I. SPO Rozwój Zasobów Ludzkich, działania:

- 1.1 Rozwój i modernizacja instrumentów i instytucji rynku pracy [RZL 1.1],
- 1.2 Perspektywy dla młodzieży [RZL 1.2],
- 1.3 Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia [RZL 1.3]
- 1.4 Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych [RZL 1.4],
- 1.5 Promocja aktywnej polityki społecznej przez wsparcie grup szczególnego ryzyka [RZL 1.5],
- 1.6 Integracja i reintegracja zawodowa kobiet [RZL 1.6],
- 1.7 Zwiększenie dostępu do edukacji-promocja kształcenia przez całe życie [RZL 2.1],
- 1.8 Podniesienie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy[RZL 2.2],
- 1.9 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki [RZL2.3].

II. SPO Wzrost konkurencyjności Przedsiębiorstw, działania:

- 2.1 Poprawa dostępności do zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw [WKP 1.2],
- 2.2 Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw przez doradztwo [WKP 2.1].

III. Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego, działania:

- 3.1 Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości ustawicznego kształcenia w regionie [ZPORR 2.1],
- 3.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne [ZPORR 2.2],
- 3.3 Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa [ZPORR 2.3],
- 3.4 Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi [ZPORR],
- 3.5 Promocja przedsiębiorczości [ZPORR 2.5]
- 3.6 Mikroprzedsiębiorstwa [ZPORR 3.4].

IV. SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb, działanie:

4.1 Działania społeczno-ekonomiczne [RYBY 4.2].

V. SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz obszarów wiejskich, działanie:

5.1 Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów [ROL 4].

Na uwagę zasługuje także Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL dla Polski 2004-2006. Wszelkie działania dotyczące aktywizacji zawodowej dążyły do zapobiegania powstawaniu bezrobocia wśród osób szczególnie zagrożonych, między innymi ludzi młodych, osób w wieku 50+, kobiet oraz osób niepełnosprawnych.

W trójsektorowej strukturze grupy pracujących dokonały się korzystne zmiany polegające na spadku udziału sektora rolniczego w ogólnej liczbie pracujących i wzroście udziału sektora usług w ogólnej liczbie pracujących. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej stworzyło nowe szanse dla rozwoju polskiego rolnictwa. Głównym celem „Strategii rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013” jest dążenie do poprawy warunków życia i pracy na wsi przez wzrost gospodarczy. Wszelkie działania określone w strategii idące w kierunku rozwoju wsi mają służyć zmniejszeniu bezrobocia na obszarach wiejskich.

Zakończenie

W 2010 roku ponad 12,4 mln osób w wieku 15 lat i więcej mieszkało na terenach wiejskich, z czego 6,7 mln osób (54%) było aktywnych zawodowo [Raport... 2011].

Analiza danych oraz zaobserwowane tendencje występujące na rynku pracy pozwalają określić najważniejsze kierunki zmian zatrudnienia w sektorze rolnym. W Polsce w ostatnim okresie zmniejszyła się rola sektora rolniczego, spadł udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto z 7,1% w 1994 roku do 3,7% w 2010. Obecnie głównym problemem na obszarach wiejskich jest nadwyżka siły roboczej w rolnictwie i brak alternatywnych miejsc pracy poza sektorem. Pewnym rozwiązaniem jest dążenie do poprawy produktywności gospodarstw, przez np. poprawę mechanizacji, wprowadzanie nowych technologii oraz podniesienie poziomu wykształcenia. Poprawa warunków życia na wsi jest także możliwa przez tworzenie nowych miejsc pracy w obrębie gospodarstw już funkcjonujących (wielofunkcyjne gospodarstwa). Prognozy demograficzne wskazują, że w 2020 roku 15 mln (obecnie 14,6 mln), czyli 41% ludności Polski będzie zamieszkiwało na wsi (obecnie 38%). Zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie będzie zaś związane z zachodzącymi zmianami w strukturze agrarnej, chociaż uważa się, że zmiany zachodzące w jej obrębie będą następowały wolniej niż odchodzenie ludności z rolnictwa. Przyczyną takiego stanu może być niechęć do wyzbywania się ziemi (przywiązanie, tradycje), nawet przy relatywnie wysokich dochodach z nowych, pozarolniczych źródeł. Analiza danych dotyczących pracujących w Polsce i w krajach UE pokazuje spadkową tendencję pracujących w rolnictwie, choć w przypadku Polski w porównaniu z innymi krajami UE spadek ten jest niewielki. Może to być związane z ogólnym poziomem bezrobocia w kraju. Dążenie do poprawy warunków życia na wsi upatruje się w tworzeniu nowych miejsc pracy poza sektorem rolnym oraz w dostępie do pracy w aglomeracjach miejskich bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania. Podsumowując należy stwierdzić, że struktura grupy pracujących w Polsce uległa istotnym przeobrażeniom, a panująca na rynku pracy sytuacja jest uzależniona od sytuacji makroekonomicznej kraju.

Zachodzące na rynku pracy przeobrażenia są zgodne z teorią trzech sektorów określającą poziom rozwoju społeczno-gospodarczego państwa. Pomimo wielu działań pomocowych ze strony Unii Europejskiej nadal dzieli nas duży dystans w poziomie zatrudnienia w poszczególnych sektorach od innych krajów UE. Pociąga to za sobą potrzebę jeszcze wielu zmian w strukturze zatrudnienia w naszym kraju.

Literatura

- Kwiatkowski E. [1980]: Teoria trzech sektorów. PWN, Warszawa
- Łabędzki H. [2009]: Struktura zatrudnienia ludności rolniczej. *Journal of Agribusiness and Rural Development* nr 3(13), ss. 139-145.
- Mały Rocznik Statystyczny 2011. [2011]. GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Obszary wiejskie w Polsce. [2011]. Wydawnictwo GUS, Warszawa.
- Pracujący w gospodarce narodowej w 2010 r. [2011]: GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Rakowska J., Wojewódzka-Wiewiórska A. [2010]: Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce - stan i perspektywy rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych. Warszawa.
- Raport Polska 2011 Gospodarka-Społeczeństwo-Regiony. [2011]. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Rocznik Statystycznego Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2007 i 2011. [2007, 2011]. GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999, 2003, 2011. [2003-2011]. GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.